Карпати і вітроенергетика: енергетична безпека України, екологічне право та виклики політичного популізму

Віктор БЕДЬ, Юліан БЕДЬ
Науково-дослідний інститут стратегічних та політико-правових досліджень Карпатського університету імені Августина Волошина

м. Ужгород
14 лютого 2026 р.

Анотація

У статті здійснено політико-правовий та стратегічний аналіз дискусії навколо можливого будівництва вітрових електростанцій у високогір'ї Закарпаття. Розглянуто питання енергетичної безпеки України в умовах війни, післявоєнної реконструкції та економічного розвитку регіонів у поєднанні з вимогами екологічного законодавства. Окрему увагу приділено процедурі оцінки впливу на довкілля як інструменту легітимності стратегічних рішень, а також ризикам політичного популізму та інформаційних маніпуляцій у період очікування виборчих процесів. Обґрунтовано необхідність балансу між розвитком відновлюваної енергетики, захистом природної спадщини та національною безпекою держави.

Ключові слова: Карпати; вітроенергетика; енергетична безпека; енергонезалежність; оцінка впливу на довкілля; стратегічний розвиток; політичний популізм; національна безпека; післявоєнна реконструкція.

Abstract

The article provides a political-legal and strategic analysis of the public debate surrounding the potential construction of wind power plants in the highlands of Zakarpattia (Carpathian region). It examines the issues of Ukraine's energy security under wartime conditions, post-war reconstruction, and regional economic development in conjunction with environmental legislation requirements. Special attention is paid to the Environmental Impact Assessment (EIA) procedure as a mechanism of legitimacy for strategic infrastructure decisions, as well as to the risks of political populism and information manipulation in the pre-electoral context. The study substantiates the need for a balanced approach combining renewable energy development, environmental protection, and national security priorities.

Keywords: Carpathians; wind energy; energy security; energy independence; Environmental Impact Assessment (EIA); strategic development; political populism; national security; post-war reconstruction.

Питання можливого будівництва вітрових електростанцій (ВЕС) у високогір'ї Закарпаття вийшло далеко за межі локального інфраструктурного проєкту. Воно стало лакмусовим папірцем того, наскільки Україна здатна поєднати в одному рішенні одразу кілька стратегічних завдань держави:

- енергетичну безпеку в умовах триваючої російсько-української війни;
- економічний розвиток і модернізацію виробничої інфраструктури, з урахуванням повоєнної реконструкції;
- екологічну відповідальність і дотримання природоохоронного законодавства;
- політичну зрілість у період очікування майбутніх виборів та суспільної трансформації.

Йдеться не лише про турбіни на гірських хребтах. Йдеться про модель розвитку держави після війни: чи здатні ми забезпечити енергетичну та економічну незалежність, створення нових робочих місць, залучення інвестицій, розвиток регіонів — не руйнуючи при цьому природну спадщину та не підміняючи стратегічні рішення передвиборчою риторикою.

У цій дискусії важливо не впасти ні в крайність «будь-якою ціною будувати», ні в крайність «будь-що зупиняти». Державницький підхід полягає у поєднанні балансу інтересів, верховенства права, економічного розрахунку та довгострокової стратегії національної безпеки.

Фактична канва: що відбулося

У січні–лютому 2026 року в публічному просторі Закарпаття розгорнулася активна дискусія щодо проєкту будівництва вітрової електростанції (ВЕС) у районі полонини Руна, на території Тур'є-Реметівської громади Закарпатської області.

31 січня 2026 року сплив термін, у межах якого Міністерство економіки України мало надати відповідну інформацію профільним комітетам Верховної Ради України щодо перебігу процедури оцінки впливу на довкілля та правових підстав реалізації проєкту.

На початку лютого 2026 року народна депутатка України від фракції «Європейська Солідарність» Іванна Климпуш-Цинцадзе у коментарі регіональному виданню «Еспресо. Захід» заявила, що відтермінування відповіді Міністерством економіки України може свідчити про спробу «виграти час» для внесення змін до законодавства з метою спрощення процедур оцінки впливу на довкілля (ОВД).

У своїй публічній позиції вона також використала формулювання про ризик «зруйнування гірських хребтів» та можливість «розгортання забудови без обмежень».

13 лютого 2026 року Міністерство економіки України офіційно повідомило про завершення процедури оцінки впливу на довкілля (ОВД — оцінка впливу на довкілля відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля») та надання відповідного висновку щодо вищезазначеного проєкту ВЕС.

Таким чином, у публічному просторі сформувалися кілька паралельних інформаційних ліній:

- офіційна позиція органу виконавчої влади про завершення правової процедури;
- політична критика із застереженнями щодо можливого послаблення екологічних норм;
- активізація емоційної риторики навколо теми «захисту Карпат»;

- поширення в соціальних мережах оціночних суджень, припущень і взаємних звинувачень, які не завжди супроводжувалися аналізом документів чи правових норм.

Варто підкреслити: подібна модель інформаційної поляризації не є унікальною для однієї політичної сили. Тема екології та стратегічної інфраструктури в передвиборчий період часто стає полем для емоційної мобілізації з боку різних партій і політичних груп.

Енергетична стратегія України: чому питання не є другорядним

1. Війна і вразливість централізованої енергетики

Російська Федерація системно атакує енергетичну інфраструктуру України. Великі електростанції, теплові генеруючі потужності, підстанції та магістральні вузли передачі електроенергії стають цілями ракетних і дронових ударів. Наслідками таких атак уже стали:

- масові відключення електроенергії в регіонах;
- перебої у роботі критичної інфраструктури — лікарень, водопостачання, транспорту;
- зупинка або обмеження роботи підприємств;
- зниження обсягів валового внутрішнього продукту (ВВП), скорочення промислового виробництва та зменшення податкових надходжень до державного і місцевих бюджетів;
- зростання соціальної напруги.

Централізована модель енергетики, успадкована ще з радянського періоду, виявилася надто вразливою до високоточної зброї. Саме тому розосереджена генерація — це не «модний тренд», а стратегічна необхідність.

Вітроенергетика, разом із сонячною генерацією, біоенергетикою та системами накопичення електроенергії, формує більш стійку архітектуру енергосистеми. Її переваги полягають у тому, що:

- вона зменшує залежність від великих централізованих об’єктів;
- знижує ризик системного колапсу мережі;
- підвищує регіональну автономність;
- сприяє інтеграції України до європейського енергетичного простору.

Водночас розвиток відновлюваної енергетики має і потужний економічний вимір:

- створення нових робочих місць у будівництві, сервісі та інженерії;
- розвиток локального машинобудування та суміжних виробництв;
- модернізація інфраструктури;
- збільшення податкових надходжень до місцевих бюджетів;
- стимулювання внутрішнього ринку інноваційних технологій.

Енергетична незалежність прямо пов’язана з економічною незалежністю. Держава, яка здатна самостійно виробляти достатній обсяг електроенергії, зменшує зовнішні ризики, валютні витрати на імпорт енергоносіїв та політичну вразливість.

2. Енергонезалежність і післявоєнна реконструкція

Після завершення російсько-української війни Україна потребуватиме не просто відновлення, а системної модернізації енергетичного сектору. Йдеться про:

- стабільну та диверсифіковану генерацію електроенергії;
- повну модернізацію магістральних і регіональних мереж;
- розвиток систем накопичення та балансування;
- цифровізацію управління енергосистемою;
- залучення довгострокових інвестицій у виробництво обладнання та технологій;
- експорт електроенергії до країн ЄС;
- створення конкурентного енергетичного ринку.

Регіони з розвиненою сучасною енергетичною інфраструктурою отримають конкурентну перевагу в кількох напрямах:

- при залученні промислових інвесторів;
- при розміщенні нових виробництв;
- у розвитку переробної промисловості;
- у створенні логістичних та індустріальних хабів;
- у формуванні інноваційних кластерів.

Енергетика стає базою економічного зростання. Без стабільної електроенергії неможливий розвиток промисловості, агропереробки, ІТ-сектору, транспортної інфраструктури.

Закарпаття, з огляду на географічне розташування, близькість до ринків ЄС та наявність природних ресурсів, може бути частиною цієї стратегії — але виключно за умови дотримання екологічних стандартів, правової прозорості та врахування інтересів місцевих громад.

Енергетична модернізація має відбуватися не шляхом руйнування природного середовища, а через поєднання економічного розрахунку, технологічних стандартів і державної відповідальності.

ОВД — оцінка впливу на довкілля: ключ до легітимності та довіри

ОВД — це оцінка впливу на довкілля, передбачена Законом України «Про оцінку впливу на довкілля». Це обов'язкова правова процедура для проєктів, які можуть мати значний вплив на природне середовище.

Йдеться не про формальну «довідку», а про комплексну правову та експертну оцінку, яка визначає:

- чи є проєкт допустимим з точки зору екологічної безпеки;
- які обмеження та технічні умови мають бути встановлені при його реалізації;
- які природоохоронні, безпекові та компенсаційні заходи зобов'язаний здійснити інвестор;
- чи не створює проєкт неприйнятних ризиків для екосистем, ґрунтів, водозбірних басейнів та ландшафтів.

У правовій державі саме процедура ОВД є механізмом легітимації складних інфраструктурних рішень. Вона дозволяє поєднати інтереси розвитку та захисту довкілля в межах закону.

За умови проведення процедури повноцінно, із дотриманням законодавства та залученням громадськості, вона повинна бути максимально прозорою:

- документи — доступними,
- експертні висновки — аргументованими,
- зауваження громадськості — розглянутими.

Якщо ж процедура проводиться формально, без належного інформування суспільства або без реального врахування зауважень, це породжує недовіру, соціальну напругу, підозри у лобіюванні чи кулуарності рішень.

Саме тому головна вимога в ситуації з будь-яким стратегічним проєктом — не емоційні гасла і не політичні звинувачення, а:

- повна відкритість матеріалів ОВД;
- можливість незалежної експертної перевірки;
- прозорий механізм громадського контролю;
- постійний екологічний моніторинг після початку реалізації проєкту.

Лише в такому випадку рішення набуває не лише юридичної, а й суспільної легітимності.

Політичний вимір: екологія як мобілізаційна тема

Україна перебуває у складній фазі історичного переходу: триває російсько-українська війна, але водночас суспільство вже мислить категоріями повоєнного відновлення та майбутніх політичних трансформацій. У такому середовищі поступово активізується передвиборча логіка частини політичних сил.

Екологічні теми традиційно є зручним інструментом політичної мобілізації, оскільки:

- вони апелюють до сильних емоцій;
- пов’язані з локальною ідентичністю та культурною пам’яттю;
- дозволяють швидко сформувати «образ загрози»;
- не потребують складних техніко-економічних пояснень для масового сприйняття.

У цьому контексті заява народної депутатки Івanни Климпуш-Цинцадзе на початку лютого 2026 року щодо можливого «зруйнування гірських хребтів» та «вихолощення законодавства» стала частиною ширшої політичної дискусії навколо проєкту ВЕС у Карпатах.

Водночас важливо підкреслити: сама по собі критика урядових рішень або вимога суворішого екологічного контролю не є проявом популізму. Демократичне суспільство передбачає публічну дискусію та конкуренцію позицій.

Популізм починається там, де:

- емоційні формулювання випереджають правовий і технічний аналіз;
- складна стратегічна проблема зводиться до гасла;
- відсутній конкретний альтернативний план розвитку енергетики;
- політична риторика не підкріплюється системними діями у законодавчій чи регіональній площині.

При цьому варто зазначити, що подібна риторика не є унікальною для однієї політичної сили. Тема енергетики та захисту довкілля у передвиборчий період часто використовується різними політичними гравцями як засіб мобілізації електорату.

Оцінювати ж політичну позицію доцільно не за гучністю заяв, а за наявністю:

- конкретних законодавчих ініціатив;
- чітко сформульованих поправок до чинного законодавства;
- запропонованих механізмів контролю;
- реальних рішень та голосувань у Верховній Раді України та органах місцевого самоврядування;
- послідовної стратегії розвитку енергетики регіону.

Державницький підхід передбачає відповідальність за слово. У питаннях енергетичної безпеки, економічного розвитку та екології політична риторика повинна бути співмірною з наслідками, які можуть впливати на національну безпеку та довгострокові інтереси держави.

Чи можливий зовнішній вплив Російської Федерації?

Прямих доказів російського втручання саме у цей конкретний кейс публічно не оприлюднено. Водночас у стратегічному вимірі не можна ігнорувати ширший контекст гібридної війни, яку Російська Федерація (РФ) веде проти України.

РФ системно зацікавлена у збереженні енергетичної вразливості української держави. Масовані удари по об’єктах генерації та передачі електроенергії є прямим свідченням того, що енергетика розглядається як критичний елемент національної стійкості.

Розосереджена генерація, зокрема розвиток відновлюваних джерел енергії, зменшує цю вразливість, підвищує регіональну автономність і ускладнює реалізацію стратегії енергетичного шантажу.

В умовах сучасної інформаційної війни інфраструктурні проєкти можуть ставати об’єктами маніпуляцій та дезінформаційних кампаній. Теми, пов’язані з екологією, природною спадщиною та регіональною ідентичністю, є особливо чутливими та можуть використовуватися для:

- посилення внутрішньої поляризації;
- формування недовіри до державних інституцій;

- дискредитації стратегічних проєктів;
- загострення передвиборчого протистояння.

Це не означає, що будь-яка екологічна критика є «ворожою» або інспірованою ззовні. Демократичне суспільство передбачає право на заперечення, дискусію та контроль.

Проте емоційна істеризація стратегічних тем, поширення неперевірених тверджень, узагальнення без аналізу документів або навмисне загострення страхів можуть об'єктивно грати на користь противника, навіть якщо такі дії не мають прямої координації з ним.

Саме тому інформаційна гігієна, перевірка джерел, відповідальність політиків і медіа за свої формулювання стають складовою не лише суспільної дискусії, а й національної безпеки.

Баланс інтересів: що необхідно зробити

Щоб питання розвитку вітроенергетики у Карпатах не перетворювалося на джерело постійного конфлікту, держава та місцеві громади повинні діяти в межах чітких, зрозумілих і передбачуваних правил.

1. **Повна публічність документації**

Йдеться про публічний доступ до:

- проєктної документації щодо будівництва конкретних вітрових електростанцій;
- висновків оцінки впливу на довкілля (ОВД — оцінка впливу на довкілля відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»);
- матеріалів екологічної та правової експертизи;
- картографічних матеріалів, технічних умов та обмежень;
- умов рекультивації та відновлення територій.

Прозорість — це основа довіри. Без неї будь-який стратегічний проєкт неминуче викликає підозри та соціальну напругу.

2. **Залучення незалежної експертизи — без штучного затягування**

У складних екосистемних регіонах, таких як високогір'я Карпат, доцільним є залучення незалежних екологічних експертів або наукових установ.

Водночас така експертиза не повинна перетворюватися на механізм безкінечного блокування проєктів або інструмент політичного тиску.

Баланс полягає в тому, щоб:

- забезпечити науково обґрунтовану оцінку ризиків;
- діяти в межах чинного законодавства;
- враховувати економічні інтереси держави;
- не підміняти експертний аналіз політичними гаслами.

3. Гарантії рекультивації та компенсаційних заходів

Для територій, де здійснюється втручання у природне середовище, повинні бути чітко прописані:

- механізми відновлення ґрунтів та ландшафту;
- запобігання ерозії та зсувним процесам;
- відновлення рослинного покриву;
- фінансові гарантії виконання рекультиваційних зобов’язань.

Інвестор має не лише будувати, а й нести повну відповідальність за відновлення природного середовища.

4. Справедливі вигоди для громади та регіону

Будівництво об’єктів відновлюваної енергетики має приносити реальні вигоди:

- податкові надходження до місцевих бюджетів;
- розвиток місцевої інфраструктури;
- створення робочих місць;
- залучення локальних підрядників;
- інвестиції у соціальні проєкти громад.

Енергетичний розвиток не може бути одностороннім — він має підсилювати соціально-економічний потенціал регіону.

5. Збереження екологічних стандартів без надмірного регуляторного тиску

Недопустимим є законодавче послаблення екологічних стандартів під приводом «воєнної» або «економічної» необхідності.

Водночас не менш небезпечним є штучне ускладнення процедур, надмірна зарегульованість або використання екологічної тематики для блокування розвитку енергетики та економіки в цілому.

Правильний підхід полягає у:

- збереженні чітких екологічних запобіжників;
- передбачуваності процедур;
- виключенні кулуарності;
- недопущенні політичного популізму та безвідповідального пустослів'я.

Баланс інтересів означає не компроміс із законом, а поєднання національної безпеки, економічного розвитку та охорони довкілля в межах правової держави.

Висновок

Україна стоїть перед складними і водночас життєво необхідними завданнями: одночасно зміцнювати енергетичну незалежність, забезпечувати економічне зростання, розвивати виробництво, нарощувати потенціал експорту електроенергії, створювати робочі місця, підвищувати соціально-економічний рівень добробуту громадян, зміцнювати обороноздатність і національну безпеку держави — та водночас зберігати природну спадщину для майбутніх поколінь.

Саме тому Карпати, а відтак і Закарпатська область загалом, не можуть бути ані майданчиком для політичного піару, ані полем передвиборчої емоційної мобілізації.

Разом з тим, альтернативна енергетика не повинна перетворюватися на інструмент непрозорих рішень або реалізації вузькогрупових інтересів. Стратегічні галузі економіки мають розвиватися виключно в межах закону, під суспільним контролем та з урахуванням довгострокових інтересів держави і громадян.

Відповідальне рішення можливе лише тоді, коли:

- правові процедури є реальними, зрозумілими і однаково обов'язковими для всіх — від інвестора до органів влади;
- стратегія розвитку держави ставиться вище за короткострокову передвиборчу риторику;
- екологія, енергетика, економіка та національна безпека розглядаються як взаємопов'язані та взаємодоповнюючі елементи єдиної державної політики;
- суспільство отримує повну інформацію, а рішення ухвалюються прозоро та відповідально.

Закарпаття і вся Україна потребують не гучних гасел і політичної поляризації, а системних, виважених і стратегічних рішень, що забезпечують одночасно розвиток і збереження, модернізацію і відповідальність, безпеку і справедливість.

Саме в цьому — справжній державницький підхід.

Джерела

1. Офіційне повідомлення Міністерства економіки України про надання висновку ОВД щодо проєкту вітрової електростанції на території Тур'є-Реметівської громади Закарпатської області.
   Дата: 13 лютого 2026 року — Мінекономіки завершило процедуру оцінки впливу на довкілля та надало позитивний висновок.
   URL: https://me.gov.ua/News/Detail/13fa758f-48fa-4b1a-b523-30233906acbf?lang=uk-UA (дата доступу: 14.02.2026).
2. Новинний матеріал ZAXID.NET про рішення Міністерства економіки дозволити будівництво вітрової електростанції на полонині Руна та ключові аргументи у цьому повідомленні.
   URL: https://zaxid.net/minekonomiki_dozvolilo_buduvati_vitroelektrostantsiyi_na_polonini_runa_n1630361 (дата доступу: 14.02.2026).
3. Матеріал EcoPolitic — англомовний огляд парламентської уваги до спорудження вітроенергетичних об'єктів у Закарпатті, в тому числі участь комітетів Верховної Ради та проблематика ОВД.
   URL: https://www.euam-ukraine.eu/news/ukrainian-mps-examine-environmental-concerns-around-wind-energy-development-in-zakarpattia-with-euam-support/ (дата доступу: 14.02.2026).
4. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» — базова правова норма, що регулює процедуру ОВД (назва закону, основні положення).
   URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#n172
   (дата доступу: 14.02.2026).